

شابی

صومعه‌ها و کلیساهای واقع در سرزمینهای عراق و جزیره و شام و مصر، و همچنین اشعار سروده شده در آنهاست (ابن خلکان، همانجا؛ حاجی خلیفه، ج ۱، ستون ۷۶۲؛ شابشتی، همان مقدمه، ص ۲۸). شابشتی آن را بعد از دیارات خالیدیان* و ابوالفرج اصفهانی* تألیف و از شیوه آنان پیروی کرده است (ابن خلکان؛ حاجی خلیفه، همانجاها). تاریخ درگذشت وی با اختلاف ۳۹۹ (← یاقوت حموی؛ صفدی، همانجاها)، ۳۹۰ و ۳۸۸ در مصر گزارش شده است (← ابن خلکان، همانجا).

منابع: ابن خلکان؛ حاجی خلیفه؛ دهخدا؛ علی بن محمد شابشتی، الدیارات، چاپ کورکس عواد، بغداد ۱۳۸۶/۱۹۶۶؛ صفدی؛ عمر رضا کخاله، معجم المؤلفین، دمشق ۱۹۵۷-۱۹۶۱، چاپ افست بیروت [بی تا]؛ یاقوت بن عبدالله یاقوت حموی، کتاب معجم البلدان، چاپ فردیناند وستفالد، لایپزیگ ۱۸۶۶-۱۸۷۳، چاپ افست تهران ۱۹۶۵؛ همو، معجم الادباء، بیروت ۱۴۰۰/۱۹۸۰.

/ فرحناز رفعت جو /

شابه ← شبیلی

شابی، ابوالقاسم، از شاعران تونس و پیشرو ادبیات معاصر عرب. شابی در ۱۳۲۷ (۱۲۸۸ ش) / ۱۹۰۹ در الشَّابِیَّة از توابع شهر تُوژر* در جنوب تونس به دنیا آمد (کرو، ص ۳۵، ۳۷، ۶۱؛ حمدی محمد عبدالوهاب، ص ۱۸). خانواده شابی از خانواده‌های سرشناس و اصیل تونس بوده‌اند که در تاریخ علمی و سیاسی این کشور پیشینه درخشانی داشته‌اند (کرو، ص ۶۲). پدر شابی، شیخ محمد بن ابی القاسم، بزرگ خاندان شابی بود. او چندی در الأزهر مصر درس خواند و محضر شیخ محمد عبده* را درک کرد؛ سپس، به وطن بازگشت و در جامع زیئونه* به تحصیل پرداخت و با دریافت مدرک تطویع - عالی‌ترین مدرک زیئونه - فارغ‌التحصیل شد. پس از آن، در سیمت قاضی در شهرهای مختلف به کار مشغول شد. منزل او همواره محل بریایی نشستهای دینی، ادبی و فکری بود و شابی خردسال در این فضا نشوونما یافت (همان، ص ۶۱-۶۲؛ نقاش، ص ۱۴).

ابوالقاسم از دوره کودکی به اقتضای شغل پدرش به همراه خانواده از شهری به شهر دیگر نقل مکان می‌کرد (کرو، ص ۶۲-۶۳؛ عمر فروخ، ص ۸۸). او در پنج‌سالگی برای تحصیلات مقدماتی به مکتب‌خانه شهر قابس رفت و در نه‌سالگی قرآن را حفظ کرد، نحو عربی و علوم دیگر را نزد پدرش آموخت و در کتابخانه پدرش به مطالعه درباره دین و تصوف و ادبیات پرداخت (کرو، ص ۳۸؛ حمدی محمد عبدالوهاب، ص ۳۰؛ عمر فروخ، ص ۸۹). او در دوازده‌سالگی

(2012); Samuel Gottlieb Gmelin, *Travels through northern Persia: 1770-1774*, translated and annotated by Willem Floor, Washington, D.C. 2007; Anar Hummatov, *The real Azerbaijan with a traveler's eyes*, [n.p.] 2012; Vladimir Fedorovich Minorsky, *A history of Sharvān and Darband in the 10th-11th centuries*, Cambridge 1958; *The Times comprehensive atlas of the world*, London: Times Books, 2011; *ibid*, 2014.

/ علی‌بابایی درمتی /

شابشتی، ادیب و اندیشمند دربار فاطمیان در مصر. تاریخ‌نگاران و سیره‌نویسان در ذکر نام و کنیه و لقب وی هم‌رای نیستند. نام کامل شابشتی به صورتهای محمد بن اسحاق، علی بن محمد یا علی بن احمد آمده است (← یاقوت حموی، ۱۴۰۰، ج ۹، جزء ۱۸، ص ۱۶؛ صفدی، ج ۲، ص ۱۹۴؛ ابن خلکان، ج ۳، ص ۳۱۹). کنیه‌اش نیز ابوعبدالله، ابوالحسین و ابوالحسن ذکر شده است (← یاقوت حموی، ۱۴۰۰، ج ۹، جزء ۱۸، ص ۱۶-۱۷؛ ابن خلکان، همانجا؛ کخاله، ج ۷، ص ۲۰۲).

درباره لقب وی آورده‌اند که شابشتی لقبی ایرانی و مرکب از دو کلمه «شاه» و «پشت» است، به معنی کسی که پشت سر شاه راه می‌رود و مانع مزاحمت مردم می‌شود؛ در عربی چنین شخصی را حاجب* (پرده‌دار) می‌خوانند (← شابشتی، مقدمه کورکس عواد، ص ۱۹-۲۰). اما ابن خلکان (ج ۳، ص ۳۱۹-۳۲۰) این لفظ را اسمی دیلمی دانسته و لقب و نسبت بودن آن را رد کرده است. برخی به او لقب «شابشتی» داده‌اند (← یاقوت حموی، ۱۴۰۰، ج ۹، جزء ۱۸، ص ۱۶؛ دهخدا، ذیل «شابستی»)، منسوب به ده شایسته در نزدیکی مرو* (← یاقوت حموی، ۱۹۶۵، ذیل «شایسه»). هرچند طبق منابع، اصالت ایرانی وی موثق به نظر نمی‌رسد.

شابشتی نویسنده، ادیب و دانشمند و کتابدار عزیزبن معز فاطمی (حک: ۳۶۵-۳۸۶) بود (یاقوت حموی، ۱۴۰۰، ج ۹، جزء ۱۸، ص ۱۷؛ ابن خلکان، ج ۳، ص ۳۱۹؛ صفدی همانجا). عزیز وی را «دفترخوان» (کسی که برای حاکم کتاب می‌خواند) و ندیم و هم‌نشین خویش قرار داد (ابن خلکان، همانجا). او خوش‌گفتار و خوش‌مشراب بود (همانجا) و تألیفات ارزنده‌ای داشت، از جمله: *الیدیارات*، *الیسر بعد العسر*، *مراتب الفقهاء*، *التوقیف* و *التخویف*، مکاتبات و مراسلات، کتاب زهد و مواعظ و دیوان شعر (یاقوت حموی؛ ابن خلکان؛ صفدی؛ کخاله، همانجاها). از این میان، تنها کتاب *الیدیارات* شابشتی باقی مانده (← شابشتی، همان مقدمه، ص ۲۸-۳۰) که در ۱۹۵۱ با تحقیق کورکس عواد* در بغداد چاپ شده است. *الیدیارات* شامل اخبار